

***BĂRBATUL POSAC DIN MEDITAȚIILE LUI LIVANIE.
PRESCURTARE. O TRADUCERE DE SECOL XIX
DIN RETORUL GREC LIBANIUS***

***THE MOROSE MAN FROM LIVANIE'S MEDITATIONS.
ABRIDGEMENT. A 19TH CENTURY ROMANIAN TRANSLATION
FROM THE GREEK RHETOR LIBANIUS***

Alexandra Mărășoiu*

Abstract

The purpose of this article is to reproduce the transliteration of a 19th century Romanian manuscript written with Cyrillic characters, more precisely a Romanian translation of an imaginary speech by 4th century Greek rhetor Libanius (Declamation no. 26 – the speech delivered in front of a city council by a man who wants to be allowed to commit suicide in order to escape from his much too talkative wife). Based on a Greek annotation on the cover of the manuscript (a list of nouns), it may be assumed, but not concluded, that the translation was made from Greek. Also, there is no information regarding the author of the translation. What makes the manuscript noteworthy is the fact that it represents the only Romanian translation of a text by Libanius known so far.

Keywords: manuscript, Libanius, speech, translation, 19th century, Cyrillic alphabet.

În anul 2019, Muzeul Național de Istorie a României a achiziționat de la doamna Angela Ungurașu un manuscris în limba română, cu alfabet chirilic de tranziție¹, intitulat *Bărbatul posac din Meditațiile lui Livanie. Prescurtare*. Deși nedatat, pe baza paleografiei poate fi plasat cronologic în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Pe prima pagină se găsește o însemnare în limba greacă², ceea

* Documentarist, Muzeul Național de Istorie a României, Compartimentul de Istorie Medievală din cadrul Secției de Istorie Modernă, Medievală și Contemporană, e-mail: alexandramarasoiu@yahoo.com

¹ Documentul, ce are 32 de pagini, dintre care 10 scrise, a primit numărul de inventar 378.755 și este păstrat în Depozitul Manuscrise și Tipărituri I – Epocă Modernă.

² Este vorba de o înșiruire de substantive în nominativ, pentru a căror traducere mulțumesc kolegei mele, dr. Andreea Ștefan, muzeograf în cadrul secției de Istorie Medievală, Modernă și Contemporană, a Muzeului Național de Istorie a României, Compartimentul Istoria Românilor din Afara Granițelor, și doamnei Evangelia Georgitsoyanni, profesoară

ce ar putea indica faptul că traducerea în română s-a făcut din greacă, fără însă ca manuscrisul să ofere vreo altă informație în legătură cu acest aspect sau referitor la identitatea traducătorului.

În ceea ce privește textul tradus, în titlul manuscrisului se precizează că se numește *Bărbatul posac*, că autorul său este „Livanie”, că face parte din *Meditațiile* acestuia și că traducerea nu e integrală, ci o „prescurtare”.

„Livanie” este forma românească veche³ a numelui lui Libanius, profesor grec de retorică din Antiohia (314-392), cu o bogată operă: discursuri, dintre care 64 cu teme politico-sociale, pornind de la evenimente și personalități contemporane autorului, și 51 pe teme inventate, unele inspirate din mitologie; introduceri explicative la discursurile lui Demostene; aproximativ 1544 de scrisori, unele având destinatari celebri, precum împăratul roman Iulian Apostatul, al cărui apropiat a fost; *progymnasmata* (exerciții de retorică, scrieri cu caracter pedagogic)⁴.

Bărbatul posac este unul din cele 51 de discursuri ale lui Libanius cu subiecte fictive, cel cu numărul 26, Δύσκολος γήμας λάλον γυναῖκα ἐαυτὸν προσαγγέλλει (*Soț nemulțumit de nevasta flecară se dă pe mâna justiției*⁵), reprezentând pledoaria unui bărbat ce dorea să obțină permisiunea judecătorilor de a se sinucide din cauză că nu mai suporta să trăiască alături de soția mult prea vorbăreată.

În cele ce urmează – acesta fiind scopul articolului – va fi redată transliterarea textului⁶, nu înainte însă de a face o precizare foarte importantă: până în prezent, nu se cunoaște nici o traducere în limba română a vreunei lucrări de-a lui Libanius, fie

de Istoria Artei și Civilizației la Universitatea Harokopio din Atena: φάσις, ἐνδοξος, απαγωγή/ διαδικασία, γραφή παρα/γραφή (fază/etapă; glorios; răpire/contradicție; procedură; scriere/scriș; omisiune/interval).

³ De exemplu, apare astfel în: Principele Dimitrie Cantemir, *Hronicul vechimei a romano-moldo-valahilor*, publicat sub auspiciile Academiei Române de pre originalul manuscris al autorului, păstrat în arhivele principale din Moscva ale Ministerului de Externe de Gr. Tocilescu, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1901, p. 54 și passim; Gheorghe Șincai de Șinca, *Chronica românilor și a mai multor neamuri*, Ediția a II-a, tom I, București, Tipografia Academiei Române, 1886, p. 81; De asemenea, la Biblioteca Academiei Române, se păstrează, într-un *Miscelaneu* datat 1825-1828, un text intitulat *Învățătura sfântului Vasilie către ucenicii lui Livanie* (Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești, BAR 1610-3100*, București, Editura Științifică și Pedagogică, 1983, p. 297 (manuscrisul nr. 2509).

⁴ *Selected letters of Libanius from the age of Constantius and Julian*, translated with an introduction and notes by Scott Bradbury, Liverpool, Liverpool University Press, 2004, p. 2 (*General Introduction*).

⁵ Traducere realizată de dr. Andreea Ștefan, căreia îi mulțumesc și de această dată.

⁶ În transliterare s-a respectat ortografia textului, adăugând însă semne de punctuație și, acolo unde era cazul, cratime (apostroful este utilizat deoarece așa apar scrise unele cuvinte în original).

ea tipărită sau în manuscris, cea aflată în patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României, fiind, astfel, cea dintâi.

Bărbatul posac din meditațiile lui Livanie
Prescurtare

Bărbatul posac, care nu suferea să auză de la altul nici „bună dimineața”, se îndupleacă de un al său prieten să se însoare, încredințat de acela că fata este așa de tăcută, încât chear lui îi va părea poate mai în urmă că este cusur această a ei peste fire tăcere. Eșind, din potrivă, atât de limbută, încât îi mergea gura în veci ca melița, se înfățișează el la instanța cu cădere și cere voe să se otrăvească⁷.

„Bărbați judecători!

Mai bine ași fi murit cu un ceas mai înainte de a mă însura decât s’auzu pe muere vorbind câte nici prin gând me-au trecut. Deși nu muriu, din a mea nenorocire, dar numai de cât după nuntă ar fi trebuit să mă arăt la voi ca să vă fac cunoscută pricina pentru care veniu acum. La aceasta, cunoscând că sunt nedreptățit chear de întârzierea mea și că mi-am cunoscut prea târziu folosul, vă rog să-m<i> primiți cererea mea numai de cât astăzi, căci la astfel de dejnădăjduire am ajuns, încât voesc mai bine să mor într-un ceas de o mie de ori, decât să mai lăcuiesc cu această nevastă. Mai înainte d’a bea săricica⁸ faceți-m<i> această mare facere de bine d’a nu mă băga în lungă vor<bă>, suferind pe acești prefăcuți oratori, care își petrec viața vorbind și dăzvorbând, pentru că, nu cumva mijlocind întârziere, să auză nevasta pricina și atunci, puindu-ne înainte cu limba, mă va zmăcina și pe mine și pe voi. Și, ca să nu se întâmple un astfel de lucru, fiți grabnici la aceasta, căci, murind cu ea de față, îi va fi în veci sfârșitul pentru bârfirea ei.

Daca legiuitorul acestui oraș n’ar fi fost atât de curiozu și prisositor la scris, n’ashi fi avut acum neazuri, silindu-mă să înduplec că am trebuință să mor. Ci, luând o frânghie pe furișu și ducându-mă în pustietate, m’aș fi spânzurat în odihnă, nici văzând lume, nici auzind alt zgomot. Și, fiindcă acel legiuitor, după ce ne’a robit în tot chipul, n’a lăsat pe fiecare stăpân nici chear pe viața sa, ci și aceasta a așezat-o supt puterea stăpânirei, îl hulesc, dar mă supuii legei lui și sufer astăzi toate turburările d’aici de la Sfat ca să nu mai sufer în viitor nici o supărare. Cei ce cunosc firea muerei mele știu că im<i> vor da crezământ la pricina care arăt, că nu mai pociu trăi. Iar cei ce n’o cunosc, socotescu că trebuie

⁷ Acest paragraf, în care este prezentat, pe scurt, subiectul discursului, nu apare în textul lui Libanius. http://www.poesialatina.it/ns/greek/testi/Libanius/Declamationes_1-5126.html (site accesat în data de 12 august 2020).

⁸ Arsenic.

să cercetaze și să vază cu ce de drac lăcuiesc. Vă rog, pentru numele lui Dumnezeu, dați-m<i> ascultare voi, căci d'aceștia ce stau aci înprejur râzând și numindu-mă „posac” puțin îm<i> pasă. Ce pedeapsă mai mare poate cineva să pretendeze de la ei decât aceea în care se află acum, trăind astfel stricați și ticăloși, înfășurându-se pe aici ca niște derbedei, pierzând vremea în tot veacul, nici odată vorbind ce este de vorbă, nici lucrând ce este de lucru, căscând gura și bârfind orice le vine în gură, fără a se gândi. Pe mine, o, bărbați judecători, m'a povățuit tatăl meu să-m<i> strângu și să-m<i> ȋiu mintea tot d'auna și să nu o lasu să se risipească, să bagu seamă la cele trebuincioase și netrebuincioase în viață. Pe cele din tâu să le îmbrățișezu, iar de cele din urmă să fug. Să cinstescu odihna și să fug de turburări. Acestea toate le fac tot d'auna, fără a mă vârî în soțietăți, nu pentru că sunt leneșu în folosul publicu, ci pentru strigările oratorilor, care nu pot să tacă în veacu, nici a mă băga în piață pentru aceste multe numiri ale tribunalurilor, pe care și chear cei săraci le pronunție cu dragoste mare. Aude cineva tot d'auna «cutare, fiul cutăruia, a trasu la judeca<tă> pe cutare». Ce-m<i> pasă mie, dacă nu sunt nici pârâșu, nici pârât. Dar acel obicei al pieți<i> cum poate să îl sufere cineva, auzind pe toți dând «bună dimineața», care nu știu și aceasta cum a venit la oameni. Eu nu cunosc nici un folos din această vorbă, căci acela care este vrednic de milă nu se îndestulează numai cu «bună dimineața». Fug iarăș i>, fără a mă uita îndărăt, de prăvăliile ce au nicovală și ciocan, argintăriile, căldăriile și alte multe. Iar meșteșugurile ce se săvârșesc prin tăcere le iubesc. Măcar că și zugravi<i> te pomenești cu dânșii că zugrăvescu cântând, atât de dulce este celor mai mulți vorba și nu pot să se ȋie să tacă.

Până când trăeam singur, mă bucuram de destulă odihnă, fiind și slugile învățate a nu face nimic ce mă supăra. Dar când veni ceasul să dau peste nenorocire, veni un prieten la mine, defăimând viața singuratică și, laudând însoțirea, îm<i> zise: «nu defăima numai tu nunta, care este și zeul cel mai mare». Și-m<i> povesti de o fată de neam, frumoasă, tânără, bogată, înțeleaptă, învățată la lucru și casnică, adăogând că este destul să voiu și nunta numai de cât va fi gata. «Lasă celelalte», ziseiu eu, «și spune-m<i> numai atât: are gură rea fata? Tu știi, prietene, ȋirea mea, că nu sufer om nici să sforăie, nici să sughite, nici să strănute, nici să tușască, ci ași fi mai bucuros să mă bată cineva decât să auz acestea. Pe un om limbutu nici în vis ași putea să-l sufer. Dacă ar fi trebuit să lăcuiescu cu o asfel de muere, ce gândești? Cum ași trăi?» «Nu te teme», zise el, «nu este obicinuit<ă> cu nici una din acestea. Mai lesne vei defăima pietrele pentru vorbă decât pe ea și mă tem că tăcerea ei peste măsură va fi un cusur”.

M'am înduplecat, bărbați judecători, și era cu puțință să nu mă înduplec, auzind o zestre așa de minunată, o asfel de tăcere? Iată zioa din care mi se gătea săricica. În zioa de nuntă turburarea multă, răsă răsunător, jocu urât, nuntă fără rânduială și aceasta nu era puțin supărătoare. Toate curgea din toate părțile în

ziua când luai de nevastă această erinidă⁹, ca potoapele ce pricinuiescu grozav zgomot întâlnindu-se unu cu altul, se lovescu în capete, încât puțin lipsi să trântescu cununea din cap și s'o croeescu de fugă. Dar, socotind că această neplăcere vine din turburarea nunții, iar nu din reaoa fire a nevestei, hotărâiu să aștept până la vremea culcării, ca vai de mine prin turburări. Pasămite că aceasta erea o mare pace, pe lângă războiul ce mi se gătea. Mai nainte de miezul nopți<i>, nu știu ce zise, cârtind pentru pat. Această vorbă nu puțin mă spăimântă, fiindcă nici era vorbă de mireasă. Apoi iarăș<i> mă mai întrebă dacă dormu. Aceasta mai mult mă răni. A treea oară mă mai întrebă ceva și a patra oară iarăș<i> altă secătură. Iar eu nici suflam, ci mă rușinam d'o nerușinată, lucru d'andoaselea, bărbatul să tacă și muerea să vorbească. Băgând seamă că s'apropie de ziuă, mă sculaiu binișor, mă duseiu la așternutăreasă și o întrebai ce lucruri sunt acestea: o mireasă scoate vorbă din gură în noaptea din tâiu și mai vârtos atâtea? «Da», îm<i> zise ea, «aceasta nu trebuie să te supere, căci este semn de dragoste și într'această vreme că e cu vorbă fata și tu prea ești sălbatic. Acestea așa mergu».

Iarăș<i> mă înduplecaiu și a doa zi mă încredințaiu mai bine pentru nenorocirea mea. Iar a treea zi și mai bine. Pentru că, chemând pe slușnici, începu să le întrebe cum cheamă pe fiecare, cum pe tatăl și pe muma fiecăruia, câți copii are fiecare și câți au murit, pentru oale, pentru așternuturi, pentru topoare, pentru linguri și pentru cocoși câți hrănim. Atunci îi răspunseiu: «nici unul, n-avem cocoși, nici nu-l sufer să-m<i> strige pe cap și, de nu vei tăcea, și pe tine te dau dracului!». Ea numai de cât începu o lungă laudă pentru cocoșu, din ce s'a schimbat în pasăre și că a fost ostașu tovarășu al lui Marțu și aceasta o dovedește chear creasta, colții crestei și inima lui cea curajlie¹⁰. Încă înșirând laude, o lăsaiu și mă duseiu de întâlniu pe acela ce îm<i> încherbălase¹¹ această minunată nuntă. Și îi ziseiu: «măi, frățiorule, ț'ai aruncat prietenul în gărlă» și îi povestiiu toate. Iar el mă încredință că va înceta prea curând și nu va mai fi acestu lucru.

Mă întorsei acasă și numai de cât îm<i> ceru socoteală: «unde ai fost, de unde vii? Ce nou se zice în piață? S-au făcut ceva boierii? S-au întărit? A făcut cineva vreo lege? Tribunalurile s-au complectuit? A adus cineva vreo pâră asupra cuiva? A biruit cineva la vreo judecătorie?». Pentru mine și să tacu și să vorbescu mai foc, căci defaimă tăcerea și găsește pentru ea o mie de cusururi și înșiră o lungă vorbă că un bărbat trebuie să vorbească. Deși vorbescu câteodată, întărât vâlvoarea¹². Am zis odată că s'a întors ghineralul. Iar ea, zmăcind¹³ odată pe ghineral de la miazăzi către apus, nu mai înceta întrebând cu câți ostași s'a dus,

⁹ Posibil un termen derivat de la „ranidă” = broască.

¹⁰ Viteaz, curajos.

¹¹ A face rost de ceva.

¹² Flacăra, vâlvătaie.

¹³ A scutura tare.

câți a pierdut și câți a stăpânit, cu ce mijloc a biruit, cine sunt coloneli, cine sunt căpitani, ce hrăpiri¹⁴ a luat de la dușmani, cine sunt admirali, cine căpitani de corăbii, câți corăbieri sunt. La aceasta înfruntându-o eu, îi zisei că acestea sunt depărtate de toată grija muerească, iar ea iarăși îmi zise «ci spune-mi, dar, cum merge câmpul» și petrecu prin toate, întrebând până și pentru cel mai mic mărăcinașu, de câini și de gângăanii. Și mai multă vorbă face pentru lucrurile streine decât pentru ale noastre. Nu este sigur cineva a-i spune nici bine, nici rău, căci din amândouă naște vorbă ca ploaea. Deci sări la alta: «cum oare vor fi vândut cărciumari? Se va fi întâmplat vreo stricăciune ciuturilor? Mai bună este meseria de oi! Mă tem că brutari n'o să mai găsească lemne. Se zice că pe argintari i-a defăimat uni». Tot felu de secături îndrugă și bârfește și lucru nu-l apucă în mână. Deși pune mâna câte odată pe ceva, mult mai păguboasă îi este vorba pentru acel lucru decât dacă ar șede. Când se întoarce vreodată de la bae, Dumnezeule, ce vlogu¹⁵ de vorbe. Câte mai povestește pentru băișoai¹⁶, pentru mueri, cine a fost la bae, cine n'a fost, cine cu copii, cine fără copii, cine avea bube pe trup, cine s'a spălat bine, cine avea coji pe obrazu, cine erea dreasă pe obraz, cine a găsit un săpun, cine a pierdut un papuc, cine n'a plătit băișoai, cine a dat numai un ban băeașului, cine a dat mai mult, cine mai puțin, cine nici decum și gâlceava ce s'a întâmplat căci n'a plătit. Apoi, ca când ar fi uitat cele mai mari, începe a se sfârâma ca să-și aducă aminte. Eu mă îngroziiu văzând că s'apropie un alt șipot, înboldindu-mă¹⁷ de bârfire, și așteptând încetarea pricinii, ca cei ce trec prin șireag, ohtând amar și blestemând pe acela ce me'a colăcit¹⁸ o astfel de sculă de muere. Iar ea, cum mă auzi ohtând, băgă în coșu iarăși: «ce ai, bărbate, ce, nu-ți este bine?». Și aci înșirui un catalog de toate lucrurile casei până la lingură și donicioară¹⁹. «Nevastă, toate merg bine», îi zisei eu, «numai taci». Dar ce făcui? Că acestu «taci» aduse o sumă de roiuri de vorbă. «Și pentru ce să-ți tac? Nu cumva că sunt născută din fiecare». Și începu a înșirui doici, paramane²⁰, moși, străbuni și se sui până la al douăzecelea și treizecelea strămoșu, descriind slujbele lor de admirali, ajutoarele ce au făcut orașului, iar când zise de ajutoare numai de cât o văzui că se năpustește către povestirea poezilor. Aci ploua cu bășici. Începu de la cei din tăiu născocitori ai tragediei. Cine a priimit-o tragedia, chipul cu care a crescut ea și ce a contribuit fiește care spre creșterea ei. Eu mă pedepsesc mai amar decât cei ce se pedepsesc în tragedie. Se oprește ea pe undeva din vorbă? Mai mult pociu zice că vor înceta râurile de a curge decât gura

¹⁴ Prăzi.

¹⁵ Cer întunecat, indicând ploi.

¹⁶ Băieș, băieșiță – persoană care servește la o baie publică.

¹⁷ A îndemna, a împinge pe cineva la o acțiune.

¹⁸ A peți.

¹⁹ Vas din lemn, cu toarte, pentru lichide.

²⁰ Termen împrumutat din greacă, însemnând „doică” (παράμύνα).

ei. Orice se mișcă îi dă pricină de vorbă. Dacă voiu ședeă în casă sau de mă voiu duce în târg începe a-m<i> povesti. Întârzierea slugilor, iuțimea, lipsa lor, venirea tuturilor d'odată, pe cei ce meritează defăimare și pe cei ce nu meritează, pentru ploae, pentru senin, iar după ce mistuește pricinile noastre cu limba, începe iarăș<i> p-ale vecinilor și, când nu mai găsește nimic, povestește vise făcute de la sineși, pre legea mea, dar nu adevărate, căci ea nu doarme, ci și noaptea o cheltuește mai tot d'auna descântând. Deși i se lipesc ochi<i> vreodată obosită, atunci numai mădularile cealalte îi dorm, dar limba nu și cu acest chip își urmează obiceiul, înboldindu-mă cu bârfirea mai rău decât țânțarii.

Vedeți-mă, o, bărbați judecători, cât sunt de zleit, ziua supărându-mă și noaptea topindu-mă. Am urât mâncarea, am urât băutura, fug d'această viață, ce este cel mai dulce lucru la toți oamenii<i>, în<i> țiuie urechile de bârfirea ei, sufletul în<i> este plin de neplăcere. Ajutați-mă, pentru numele lui Dumnezeu, dați-m<i> săricica, izbăviți-mă de bârfire neprecurmat<ă>. «Și pentru ce te ticăloșești?», poate să-m<i> zică cineva, «încât voești să mori? Ce stare ai pierdut? Ce mădular al trupului ți s'a zmintit? De ce mare nenorocire ești coprinsu de nu poți să mai trăiești?» Eu îi răspunz: «Tu cine ești și ce treabă ai de mă cercetezi? Ce-ți pasă pentru moartea mea? Îm<i> ești tată, frate, unchiu, nepot? Ori tovarăș la neguțătorie? Sau ai băgat în plug cu mine? Nu cumva moartea mea îți strică enteresurile tale? Ești orânduie a opri întărirea stăpânirii pentru cei ce voesc să se omoare? O, ce curiozitate! Nici să moară cineva în orașu fără multă vorbă este cu puțință, omule? Nu cumva am venit aici să cer hrană? Nu cumva cunună? Nu! Acestea sunt pentru voi, oratori<i> i, care despuieți norodul. Îm<i> este mare greutate viața, să mor voescu. Pentru ce mă pizmuești și încă mă mai întrebi de ce voescu să mor? Pentru tine».

Nu vă pare, o, bărbați judecători, că am cuvânt d'a mă venina și a fi ca un eșit din minți, în vreme că venii la Sfat ca la un loc mai cumpătat și aci aflai mai foc decât acasă. «N-am pierdut starea», zici. Și aceasta o socotești tu cel mai mare rău? Câți au suferit cu vitejie obștindu-se²¹ starea lor, nădăjduind altă bogăție și întâmpinând sărăciea cu ajutorul prietenilor? Trupul în<i> este, frățiorule, zdravăn, dar sufletul, cel mai scump lucru, în<i> este vătămat. Sunt plin de vorbe seci, dărâmat de discursuri lungi, înmueat în bârfiri, plin până în gât și copleșit de furtuna muerei, ca corabia copleșită de valuri în vreme de furtună. Nu-m<i> sunt în simțiri, sunt amețit, dus după lume. Acestea nu sunt destoinice pricini pentru moarte? Dacă mi-ar fi murit un copil, ași fi avut pilde de mângâere pe pătimașii de acest fel de întâmplare și întristarea s-ar fi risipit cu petrecerile. Dar acest rău mai întâi că numai mie mi s-a întâmplat și nu este cu puțință să gădesc altă pildă cu care să mă mângâiu. Apoi este către acestea un rău împotrivor la toate dulcețile,

²¹ A obști – a face cunoscut, a divulga.

vrășmașu a tuturilor fericirilor, turbură și răstoarnă toate desfătările norocului. Așadar, dacă trebuie să trăiesc mâhnit, d'a nu trăi în<i> este mai plăcut. Dacă trebuie să umblu ohtând, apoi mai de folos în<i> este să plec d'aci din lume.

O, bărbați judecători, unii socotesc unele și alți<i> altele grozave. Unul, pierderea de bani, altul, pierderea de copii, altul, surghinirea din patrie, altul, boala trupului, iar eu, lunga vorbă. Ce este de mirare dacă, neputând să sufăr aceasta, care mă rănește, voesc să mor!

Nu-m<i> este nevasta bețivă și aceasta iarăș<i> din a mea nenorocire, căci, dacă se îmbăta, încai ar fi dormit și, dormind, poate că ar fi tăcut. Toate acestea le privesc nimic pe lângă cealaltă. Toate în<i> sunt ușuri pe lângă bârfire. Ași fi suferit muere afurisită, într'adevăr a dracului, așa fi suferit desfrânată, risipitoare, dar această neprecurmare de vorbă m'a dăulat²², m'a obosit, m'a vătămat și chear la viață. Ia, spune-m<i>, care este mai ușoară pedeapsă, d'a muri cineva d'odată sau d'a se apropia tot d'auna de moarte? Negreșit că trebuie să zici cea d'întăiu. Eu de mii de ori am suferit pe cea mai rea. Pre legea mea, nu mai țiiu minte de câte ori am rămas amorțit, lovit de bârfirile ei întocmai ca de piatră. Socotiți că răul este de suferit și mai vârtos astfel de rău ca acesta. Cum se poate? Aceasta nu este cu puțință. Această muere este un trâmbițașu de Arabia. Dar ce zic? Îl lasă pe jos. Este mai cântăreață decât turturica, decât gaița și decât privighetoarea, întrece clopotul dodonian²³. Pentru că acel clopot sună numai când i se mișcă limba de vânturi, iar, când este liniște, tace. Limba ei încă nimica nu poate să o oprească, nici iarnă, nici vară, nici vânt, nici liniște. Ce trebuie să mai trăiesc? Un om care ²⁴ se roagă ²⁵ lui Dumnezeu ca prin jerfile ce face să-l fie sănătos. Iar eu, ticălosul, pentru ce să cazu la icoane și ce să rogu? Poate să rog să mă surzească, ca cu aceasta să mă izbăvesc de asemenea scârbă? Sau să mă rog să-mi crea<s>că în urechi câte un neg mare, ca să nu mai între vorbile toate întregi? Dacă Dumnezeu nu-m<i> va împlini această rugăciune, ci în<i> va rămânea auzul zdravăn, care n-ar trebui, nu mai rămâne spre mântuire decât moartea. Cu toate că cum o sa mai și trăiesc, unde să-m<i> fac petrecerile? În piață? Aci precupeți laudând marfa lor și strigând mai mult decât pristavi<i>, ca când nu este destul să aducă chear trebuința la ei pe cel ce voește să cumpere. Și d'aci mă vor pune pe fugă mai mult decât m-ar fi bătut cu pietre. La câmpu? Și el își are ale lui secături d'a mă supăra: zgomotul broaștelor, mă mir și aceasta pentru ce, zbieretul măgarilor, boi<i> mugind, caprile țitiind. Prin tribunaluri?

²² A stoarce de puteri.

²³ Referire la oracolul antic de la Dodona (Epir, nord-estul Greciei), cel mai vechi oracol grecesc, dedicat lui Zeus și zeiței Diona (mama Afroditei, conform *Iliadei* lui Homer). Profetiile făcute de preoții oracolului se realizau, printre altele, interpretând sunetele produse, prin bătaia vântului, de vase de alamă agățate în copaci.

²⁴ Este ștearsă cerneala și nu se vede ce scrie.

²⁵ Este ștearsă cerneala.

Aci fac oratori<i> mai rău decât cocori<i>. Un azil am avut, o mântuire, un liman și acesta l'a umplut de furtună limba muerei. Ca să găsec alt loc de odihnă nu este puțină. Pentru cei ce se războiesc s'a găsit o odihnă, d'a se învoi între ei să pună armistițiea. Eu nu poci să găsec loc de odihnă nicăieri pentru pedeapsa mea. De câte ori s'a îmbolnăvit muerea? Întru celelalte, cu care nu mă supără, s'a bolnăvit, de durere de ochi, de mâini, de burtă, de picere, iar îndrăcitul glas nu i se bolnăvește nici decum. Este în stare să obosească orice și el nici să-i pase de osteneală. Niciodată nu i s'a răgușit gâtul, nu i s'a bășicat limba, nu i'a căzut omșorul. Niciodată nu i s'a întâmplat ceva din cele ce ar putea să o lipsească de vorbă. Ce mai rămâne, dar, să zică acela care nici afară poate să mai trăiască, nici înlăuntru? Ce vieață îi mai rămâne? Nu viața iadului? «Apoi tu ești», poate să îmi zică cineva, «pricină acestor răutăți pentru că nu ai învățat pe muere ca din vorba ta să nu iasă, ci să se ia tot d'auna după obiceiul tău. Și trebuie s-o dăscălești, s-o povățuești și s-o sfătuiești». «Și este», îi răspunzu eu, «cineva atât de nerod, încât nici să cunoască, nici să facă aceasta atât de lesne spre binele lui?» N'am pierdut zi, n'am pierdut ceas, nici minut cercând fel de fel. Îi ziceam: «este o boală aceasta, o, nevestă! Ne rād vecini<i>, îm<i> pomene<sc> în bătaie de joc de bārfirea ta. Zici că ești fată de neam. Nu face, dar, lucruri necuvenite neamului tău. Urmează mie și placă-ți, ca mie, să petrecem viață liniștită». Aceasta zicând, semănam pietre, căci ea nu-și lăsa obiceiul, ci, răspunzându-m<i> la vorbile mele, mă târa ca matca apei.

Apoi, văzând că am trebuință de ajutor, am rugat pe niște cunoscuți d'au venit la mine acasă pregătiți cu engomii²⁶ asupra puținii vorbiri. Iar ea, întocmai ca biruitori<i> cu arme, singură dându-le ocol la toți, puse pe goană atâtea, la uni<i> zicând mai multe, iar pe alți<i> nici lăsând să înceapă vorba. Până când, văzând și aceia astfel de muere, se spirieară și, căinându-mă cât putură, fugiră, ne mai știind ce să mai zică. D'aci, socotind că de cei vii nu se rușinează și că poate la cei morți să aibă vreu<n> respect și să se mai îndrepteze din povățuirile lor, «ascultă», îi ziseiu, «daca de mine nu, încai fie-ți rușine de prea înțeleptul poet care zice: Muere, podoaba mueri<i> este rușinea». Iar ea îndată: «Și cine este acest poet? Al cui fecior este? Din care neam? Când și-a început poezia? Și cum a murit?» Toată ziua aceea într'această vorbă mă frământă și îmi ieș<i> poetul la vāpsea²⁷ cu totul din potrivă, căci, în loc să popresc bārfirea, ca când îi pusei pae. Atunci, scuiându-o și scārbindu-mă de ea până în suflet, mă puseiu pe fugă. Pe urmă, după vreo două zile, m'apucaiu iar de poveți și începui să-i zic: «cât vă șade bine, nevestă, tăcerea, încât poți să ei pildă de la greiri și să vezi că partea bārbătească cântă, cu toate că și el este supărător, căci cântă peste măsură. Dar partea femească nu o poți auzi niciodată cântând». Iar ea, precurmându-mi

²⁶ Encomion, encomioane—cuvântare de laudă, elogiu în onoarea cuiva.

²⁷ A ieși la vopsea — a o scoate la capăt.

vorba, zice: «aceștia sunt minunați greiri<i>, care s-a făcut greiri din oameni, prieteni muzelor și cărora mai dulce este d'a cânta decât d'a mânca» și așa răsuci fabula greirilor până în noapte, încât, înecat fiind, dădui dracului poveștile și hotărâiu să cer a pedepsi în faptă pe acest nebiruit diavol ce nici la degetul cel mic

²⁸.

Și așa îm<i> apropiai mâinile de ea și începuii a-i face semne de sorcovit²⁹. Dar fiindcă ea și atunci nu înceta d'a vorbi, făcui un mototol de cârpă și i-l băgai în gură. Mai pe urmă, socotind că s'a mai îndreptat, îi destupai gura. Ce să văzu? Nu făcusem alt decât că pusesem pae pe foc cu această născocire. Pentru că, după cum, când oprește cineva un șipot ș'apoi îi dă drumul pricinuieste mai iute repeziciune, așa pățiu eu: oprindu-i puțin glasul, făcuii mai furioasă matca râului, căci puțin lipsi să dărâme pereții casei cu strigările și să copleșască și norii cu desimea vorbelor. După ce, dar, întrebuițaii toate mijloacele cu care socoteam s' o înduplec și nu folosiu nimic, ci încă mai rău făcuii, ce să mă mai fac? Unde să scap, în ce chip să scap d'această nenorocire? Dar poate să-m<i> zică cineva din orășeni: «ci dă-o afară și nu o vei mai auzi». Ah, ce înțelept mijloc de izbăvire. Aceasta este o născocire de un duh înalt și care nu este cunoscut la mulți. «Încă spune-m<i>, omule, într-adins zici aceasta sau în glumă? Dacă o zici judecându-te, bagă seamă că, în vreme când este vorba pentru moarte, atunci nu este de glumă, iar dacă o zici cu tot dinadinsul, fii bine încredințat că nu știi ce va să zică cuviință. Nu așa, ci ia vino încoace să vezi cum merge acest lucru. Iată că acum eu voiescu să mor cu voia sfatului, iar muerea acasă vorbește singură sau cu pereții sau cu vântul sau cu altceva. Aceasta nu mă supără pe mine nici decum, nefiind de față, nici se vede, nici strigă, nici vorbește, căci legea oprește a fi ea de față când este vorbă de moarte. Iar dacă ași fi voit să facu asta cu judecată, ca să o gonesc din casă, și ar fi fost trebuință să arăt judecătorilor că sunt nedreptățit, judecata ar fi fost de obște și pentru mine și pentru ea și, încă având ea trecere la clănțănit, fiți bine încredințați că ar fi dat într-o parte pe avocați<i> mei, ar fi răspuns ea în locul lor și, tăindu-le apa cu totul, ar fi băsnit³⁰ și ar fi înșirat pe nerăsuflata atâtea, încât m'ar fi stinsu după fața pământului și d'abia cu suflet m'ar fi luat d'aci». Scăpai, dar, de un astfel de mare rău, chibzuindu-mă pentru enteresul meu, așa după cum am făcut, ci nu după cum îm<i> zic uni<i> că trebuia să fac. Însă mai ascultați un ce. Dacă ar fi fost trebuință să mă desparțu de muere cu judecăți, cu voea și întărirea stăpânirei, aceasta ar fi fost mai multă piește³¹ decât vreo izbăvire, fiindcă cum ași fi putut să sufer pe rudele muerii, uni<i> defăimându-mă și dojenindu-mă și alți<i> pricinuind altele. Să auzu pe unul răcnind într-o parte și pe altul strigând pe altă parte, învârtindu-se pe lângă

²⁸ Frază neterminată.

²⁹ A lovi ușor.

³⁰ A scornii.

³¹ Piește – pierzanie.

mine, înconjurându-mă, defăimându-m*<i>* odihna, numindu-mă «posac» și «neapropieat» și publicuind³² că vieța mea este viață de misantrop. Iar câte ar fi făcut muerea, cine ar fi fost atât de lemn sau de peatră să le sufere? S'ar fi întors de la tribunal întinzându-mă de haină, trăgându-mă, silindu-mă să mă uit la dânsa, zicând mii de vorbe, jurându-se pe toți zei*<i>* pe rând anume, pe eroi iarăși anume, pe stele, pe vânturi și pe munți și, când ar fi intrat pe porțiță, ar fi răcnit astfel, încât ar fi sperieat pe vecini cu răcnetul ei, apoi, puindu-se în ușe, m'ar fi închis, nelăsându-mă să iesu afară și cicălindu-mă închis în casă. Ce mai zi de primăvară ași fi petrecut trăgând tot d'auna cu urechea de bate cineva și numai de cât să socotesc că este vreun neam al nevastei ca să-m*<i>* ceară cuvânt de cele ce făcusem, atunci negreșit că me-ar fi trebuit aripi să sboru. Nu este, dar, să lipsească astfel de secături și nu este mai bine să moru, numească-mă muerea și oricine va voi posac?

Fii, o bărbați judecători, fii milostivi, trimiteți-mă mai curând la odihna cea desăvârșită, amestecați-mă cu cei de pe lumea cealaltă, cu fericiți*<i>* și cu nesimțitori*<i>*. Și cum nu este fericit mortul când, pus în coșciug, rudele îl plângu, muerile îl jelescu, iar el nu aude nici unile din acestea? Dacă somnul este cel mai mare folos din toate folosurile din viață, cum nu poate fi mai mult prețuit lucru acela care pricinuieste mult mai mare nesimțire. Gătească-se săricica, gătească-se băutura cea dulce. Dar aceea să mi se gătească mai nainte. Să fie tăcut acela care îm*<i>* va da săricica, fără să vorbească ceva pentru ea, nici să povestească ceva asupra naturei ei. Fie darul curat de turburare și supărare. Și aceea vă mai rog, pentru numele lui Dumnezeu, ca, împreună cu moartea, să dați poruncă să nu se afle de față nevasta când voi bea, nici să aibă voie să jelească moartea, ca una ce a fost pricina să voesc să mor, fiindcă nici jalea nu o va face după legea muerească, ci ni*<i>* va plânge cu lacrimi, dar va bârși și va declama și se va trânti și îm*<i>* va face mahnicioasă intrarea în moarte. Fie depărtată de băutura mea, fie depărtată, caută-ș*<i>* bărbat de piatră, care să îi poată suferi scârboasa bârșire și pe mine să mă lase a mă odihni în pământ, neturburat de nici un zgomot. Este dulce, bărbați judecători, să se bucure și să se desfăteze omul în lumină, dar nevasta mă lipsește de aceste daruri ale naturi*<i>* cu ale ei fapte. Mă mai gândesc ce poate fi dacă se va întâmpla să fie îngreueată și ce poate să-m*<i>* pricinuiască la durerile <mele> și nașterea ei. Iar dacă, din nenorocire, va face copii mai mulți, care să-i semene și să-i urmeze la toate, cum voi putea trăi încunjurat de asemenea horă? Nimic nu va osebi cășcioara de câmpiile unde se preumbă toate neamurile păsărilor cu cloncănitul lor.

Vedeți câtă nenorocire am cercat, multe vorbe mă folosii de la muere, înșirai un atât de lung cuvânt, dar fie acesta cel din urmă, nici eu voiu mai auzi pe

³² A anunța, a vesti.

cineva, nici altul pe mine. O, prea dulce zi care aduci slobozenia, mă duce la cei de supt pământ și-m<i> voi lua un loc plin de odihnă lângă aceia care nu vorbesc nici decum. Cu toat<e> că, nenădăjduit, auziiu o vorbă și mă cutremurau, că adică s'ar fi făcând ș'acolo turburare, bebele, judecători<i>, judecăți ale celor ce se duc d'aici și strigă și se ceartă. De aceea, tremur și mă cutremur, nu cumva fugind d'aci din pricina nevesti<i> să mă pomenesc peste puțin acolo cu ea, strigându-mi la urechi mai rău decât aici. Cu toate acestea, aceea ce bănuiește, dar, cele³³ aici sunt neadevărate și de aceea în<i> aleg mai bine să se roage cineva lui Dumnezeu să dobândească siguranța. O, Dumnezeule, și voi, toți sfinți<i>! Dacă vorbescu și morți<i>, îndurați-vă către mine și faceți să vie nevasta în iad tocmai la cele mai adânci bătrânețe, ca până atunci să poci răsufli și dobândi odihnă îndestulă. Poate că și eu chiar voi fi pricina acestor nenorociri, fiindcă ar fi trebuit să iau un cuțit și să-i fac după povestea aceea, să-i tai limba, după cum și acela nu a putut suferi femeie limbută”.

³³ Text lipsă.